

Twoje zdrowie, Twoje prawa

SCENARIUSZ DO ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH OBSZAR: SYSTEM OCHRONY ZDROWIA

Scenariusz zajęć został opracowany do wykorzystania na przedmiocie **Edukacja zdrowotna**. Nauczyciel może elastycznie dostosować zaproponowane tutaj treści do specyfiki grupy, z którą pracuje. Scenariusz opiera się na sytuacjach codziennych i realnych wyborach, co sprzyja budowaniu samodzielności oraz odpowiedzialności za własne zdrowie. Nauczyciel decyduje, w jaki sposób wykorzysta ten materiał, uwzględniając potrzeby i możliwości swoich uczniów.

Treści programowe

Scenariusz realizuje treści podstawy programowej dla szkół ponadpodstawowych z zakresu przedmiotu Edukacja zdrowotna, **Dział 10. System ochrony zdrowia, punkt 1.** *[uczeń] wymienia prawa pacjenta, osoby i instytucje, które są odpowiedzialne za ich przestrzeganie oraz omawia sposób reagowania na ich naruszenie; opisuje rolę Rzecznika Praw Pacjenta.* Treści koncentrują się na pytaniu przewodnim „Jak świadomie korzystać z systemu ochrony zdrowia w Polsce?”.

Scenariusz jest przeznaczony do wykorzystania w szkołach ponadpodstawowych.

Pojęcia kluczowe: prawa pacjenta, ochrona zdrowia, Rzecznik Praw Pacjenta

Cel główny

Kształtowanie wiedzy i świadomości ucznia jako pacjenta.

Cele operacyjne

Wiedza i umiejętności

Uczeń:

- wymienia podstawowe prawa pacjenta;
- wskazuje Rzecznika Praw Pacjenta jako główną instytucję nadzorującą prawa pacjenta;
- wyjaśnia, na czym polegają poszczególne prawa;
- opisuje w jaki sposób reagować gdy jego prawa zostaną naruszone lub złamane;
- uzasadnia propozycje nowych praw pacjenta, które odpowiadałyby na wyzwania współczesnej medycyny.

Postawy

Uczeń:

- docenia znaczenie znajomości i egzekwowania praw pacjenta;
- przejawia postawę odpowiedzialnego uczestnika procesu leczenia rozumiejąc, że ma prawo i obowiązek do współdecydowania o procesie diagnostycznym i leczniczym.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca grupowa;
- praca zbiorowa (na forum klasy).

Metody i techniki pracy

- burza mózgów;
- dyskusja;
- metoda przypadków.

Pomoce dydaktyczne

- prezentacja multimedialna;
- strony internetowe: Rzecznika Praw Pacjenta, Ministerstwa Zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia dotyczące praw pacjenta;
- tablica interaktywna;
- case studies: karty z krótkimi opisami sytuacji dla grup (Załącznik).

Ewaluacja osiągnięć

- obserwacja aktywności uczniów podczas pracy w grupach i indywidualnej;
- ocena argumentacji uczniów na pytania zadane podczas dyskusji;
- analiza wniosków z pracy nad case studies;
- runda podsumowująca na koniec lekcji: „Jaką rzecz najbardziej zapamiętasz z lekcji?”.

Uwaga: Rekomenduje się ustawienie sali lekcyjnej do pracy w grupach.

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ

1

Wprowadzenie

Nauczyciel zapisuje na tablicy temat lekcji **Twoje zdrowie, Twoje prawa** lub wyświetla slajd tytułowy z prezentacji multimedialnej.

Następnie nauczyciel prezentuje cele zajęć w sposób zrozumiały dla uczniów. Mówi: „Na dzisiejszej lekcji porozmawiamy o tym, jakie macie prawa jako pacjent, czyli wtedy, gdy idziecie do lekarza albo jesteście w szpitalu. Nauczycie się jak z nich mądrze korzystać i co robić, gdy zostaną one naruszone lub złamane. Ważne jest, abyście po tej lekcji znali wartość swoich praw i rozumieli swoje możliwości i odpowiedzialność w procesie leczenia swoim i bliskich. Informacje, które zdobędziecie dzisiaj przydadzą się Wam przez całe wasze życie”.

2

Ćwiczenie aktywizujące – Jakie są prawa pacjenta?

Nauczyciel inicjuje burzę mózgów. Rysuje na środku tablicy postać ludzką i podpisuje „PACJENT”. Zadaje pytanie: „Jak myślicie, jakie prawa ma pacjent w kontakcie z lekarzem lub szpitalem?”. Wszystkie pomysły uczniów zapisuje na tablicy wokół postaci, tworząc wstępną mapę skojarzeń. Ewentualnie można skorzystać z aplikacji Mentimeter, gdzie uczniowie sami poprzez korzystanie z własnych telefonów mogą wpisać swoje odpowiedzi, które następnie pojawią się na tablicy.

Pytania pomocnicze:

- Które prawa pacjenta w Waszej ocenie są najistotniejsze?
- Co dla Was jest najważniejsze podczas wizyty u lekarza?

3 Dyskusja na temat praw pacjenta

Nauczyciel przechodzi do krótkiego wyjaśnienia, czym jest karta praw pacjenta. Mówi: „Pomyślcie o niej jak o instrukcji obsługi do systemu zdrowia. Nie chodzi o to, aby znać na pamięć wszystkie ustawy, ale żeby wiedzieć, jakie mamy prawa jako pacjenci. W tym jednym dokumencie ktoś zebrał najważniejsze zasady, które chronią nas wszystkich kiedy idziemy do lekarza. Jest to narzędzie, które mówi: masz prawo pytać, masz prawo wiedzieć, masz prawo decydować i masz prawo do szacunku”.

Nauczyciel pokrótce omawia poszczególne prawa pacjenta. Zadaje uczniom pytania, aby spróbowali sami odpowiedzieć własnymi słowami albo przytoczyli sytuacje, w których zaobserwowali naruszenie praw pacjenta. Wyświetla slajd **Twoje najważniejsze prawa**. Mówi: „Omówimy teraz najważniejsze prawa pacjenta. Po pierwsze, **prawo do informacji**. To znaczy, że macie pełne prawo pytać lekarza o wszystko, co dotyczy Waszego zdrowia – o diagnozę, o leczenie, o możliwe skutki uboczne. A lekarz ma obowiązek wyjaśnić Wam to w prosty i zrozumiały sposób. Nie bójcie się pytać. Po drugie, **prawo do tajemnicy lekarskiej**. Wszystko, o czym rozmawiacie z lekarzem, jest poufne. Lekarz nie może opowiadać o Waszym zdrowiu (a także życiu prywatnym) nikomu – ani Waszym znajomym, ani nauczycielom, ani nawet innym lekarzom. Po trzecie, **prawo do poszanowania intymności i godności**. Nikt nie ma prawa Was upokarzać, oceniać czy traktować bez szacunku. Nikt nie może Was zmusić, np. do rozebrania się w obecności innych osób czy rozmowy dotyczącej stanu zdrowia przy innych osobach. Po czwarte, **prawo do wyrażania zgody**. Od ukończenia 16 roku życia macie prawo do współdecydowania, a także odmowy na każdy zabieg leczniczy czy diagnostyczny. Na każdy zabieg, badanie czy operację musicie wyrazić świadomą zgodę – czyli taką, którą wydajecie po tym, jak wszystko Wam wyjaśniono. Po piąte, **prawo do dokumentacji medycznej**. To Wy jesteście

właścicielem informacji medycznej – wyników badań, historii choroby czy zdjęć radiologicznych. Zawsze możecie poprosić o ich kopię!”.

4 Ćwiczenie aktywizujące – Kto jest odpowiedzialny za prawa pacjenta?

Następnie nauczyciel zadaje pytanie: „Jak myślicie, kto jest odpowiedzialny za czuwanie nad ochroną praw pacjenta w Polsce?”. Uczniowie mogą skorzystać z aplikacji Mentimeter, tak aby odpowiedzi anonimowo pojawiły się na tablicy interaktywnej. Nauczyciel powinien komentować krótko pojawiające się odpowiedzi.

 W momencie pojawienia się prawidłowej odpowiedzi (Rzecznik Praw Pacjenta, RPP) nauczyciel przechodzi do krótkiego wyjaśnienia i pokazania informacji na prezentacji multimedialnej (slajd **Kto stoi na straży Twoich praw?**). Mówi: „Najprościej mówiąc, jest to obrońca pacjentów w Polsce. Jego praca polega na tym, że jeśli czujecie, że w przychodni lub w szpitalu wasze prawa zostały naruszone, lub złamane, np. nikt nie chciał wam niczego wyjaśnić lub potraktowano was bez szacunku, to do Rzecznika Praw Pacjenta możecie się zwrócić. Do jego najważniejszych zadań należą:

1. Ochrona – aktywnie broni praw pacjentów.
2. Edukacja – dba, aby pacjenci i personel medyczny, znali i respektowali prawa pacjenta.
3. Zmiana systemu – dąży do tego, aby cały system opieki zdrowotnej stawiał pacjenta i jego potrzeby w centrum uwagi.

Z Rzecznikiem można skontaktować się telefonicznie, poprzez wniosek bądź przez wizytę osobistą w biurze. Oni sprawdzają Waszą sprawę, mogą zażądać wyjaśnień od szpitala, a nawet nakazać poprawę ich działania. W skrócie, jeżeli jako pacjent macie problem, rzecznik jest po to, aby Wam pomoc. To jest miejsce, gdzie każdy bezpłatnie i anonimowo może

otrzymać pomoc. Pamiętajcie jednak, że większość spraw naruszenia praw pacjenta nie wymaga kontaktu z RPP. Najpierw należy skontaktować się z lekarzem/dyrektorem placówki, który je naruszył lub jego przełożonym. W przypadku niewystarczającej reakcji lub jej braku, kolejnym krokiem jest interwencja RPP”.

5 Dyskusja

W kolejnym kroku nauczyciel zachęca uczniów do wzięcia udziału w dyskusji, podawania skojarzeń, przykładów wykorzystania prawa lub łamania praw pacjenta. Zachęca do proponowania własnych pomysłów na nowego prawo pacjenta, które odpowiadałoby na wyzwania współczesnej medycyny. Pyta:

1. Czy lekarz powinien mówić pacjentowi wszystko o jego chorobie? Nawet jeśli są to złe wiadomości? Dlaczego?
2. Czy pacjent zawsze musi zgadzać się na proponowane leczenie czy może odmówić?
3. Czy tajemnica lekarska ma granice? Czy jest sytuacja w której lekarz może ją złamać?
4. Kto oprócz Was może mieć wgląd do Waszych wyników badań?”
5. Kiedy możecie współdecydować o przebiegu leczenia?
6. Jakie są Wasze propozycje nowych praw pacjenta? Zastanówcie się, co warto zmienić w czasie współczesnym – telemedycyna, dostęp do informacji w świecie cyfrowym.

Nauczyciel pokazuje slajd **Czas na dyskusję!** z najważniejszymi zagadnieniami dotyczącymi tematu lekcji.

Podpowiedzi dla nauczyciela:

1. Lekarz może odstąpić od udzielenia informacji o stanie zdrowia przy niepomyślnym rokowaniu. Może to nastąpić w przypadku, jeśli lekarz

jest przekonany, że jej ujawnienie może spowodować poważnie cierpienie chorego lub inne niekorzystne dla zdrowia następstwa. Jednak na żądanie chorego zawsze ma obowiązek przekazania informacji.

2. Tak, pacjent może odmówić. Od 16 r.ż. wymagana jest zarówno zgoda małoletniego jak i opiekuna. Małoletni może również odmówić.
3. Tajemnica lekarska może zostać złamana w paru przypadkach: pacjenta wyraża na to zgodę, zachowanie tajemnicy w sposób istotny zagraża zdrowiu i życiu pacjenta lub innych osób, jeśli zobowiązują do tego inne przepisy prawa.
4. Można upoważnić osoby bliskie do wglądu w dokumentację medyczną.
5. Od 16 r.ż.

Ćwiczenia: analiza przypadków łamania praw pacjenta

Nauczyciel dzieli klasę na małe grupy (po 4–5 osób). Każda z nich otrzymuje kartkę z opisem innego studium przypadku. Karty pracy wraz z omówieniem znajdują się w załączniku.

Następnie nauczyciel przedstawia zadania dla każdej grupy. Mówi: „Przeczytajcie uważnie opis sytuacji i zastanówcie się, a następnie odpowiedzcie na pytania. Pytania widnieją na tablicy jako slajd **Analiza przypadków, czyli czas na ćwiczenia**.

- Jakie prawo pacjenta zostało naruszone?
- Co w tej sytuacji powinien zrobić pacjent?

Następnie przedstawiciele grup omawiają swoje przypadki i przedstawiają wnioski na forum klasy.

7 Podsumowanie

Nauczyciel podsumowuje pracę grup, porządkując najważniejsze informacje, które padły podczas omawiania przypadków. Na tablicy może narysować prosty schemat działania w przypadku naruszenia praw pacjenta.

- Krok 1: rozmowa z lekarzem lub kierownikiem placówki medycznej
- Krok 2: skarga do Rzecznika Praw Pacjenta

Informacja może być również umieszczona na prezentacji multimedialnej (slajd **Co robić, kiedy Wasze prawa zostaną naruszone?**).

Na zakończenie nauczyciel prosi uczniów o dokończenie zdania:
„Najważniejsza rzecz, jaką dzisiaj zrozumiałem(-am) i nauczyłem(-am) się, to...”.

Sposoby dostosowania przebiegu zajęć w zakresie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- Przygotowanie karty praw pacjenta w uproszczonym języku (ETR) i z większą czcionką.
- Dla uczniów z trudnościami w wystąpieniach publicznych, możliwość przedstawienia wniosków z pracy grupy w formie pisemnej lub graficznej.
- Uproszczenie poleceń i stosowanie krótkich komunikatów.
- Możliwość pracy z asystentem lub w parach dla uczniów potrzebujących wsparcia.
- Wsparcie wizualne.

Komentarz metodyczny dla nauczyciela

Realizując treści zawarte w scenariuszu, można skorzystać z rekomendowanych zasobów Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (zpe.gov.pl) w zakresie edukacji zdrowotnej (dla klas szkoły ponadpodstawowej). Można skorzystać także z treści ze strony Rzecznika Praw Pacjenta (gov.pl/web/rpp/rzecznik-praw-pacjenta) oraz z filmów wymienionych w Bibliografii.

Bibliografia

- Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2012 r., poz. 159).
- Strona internetowa: gov.pl/web/zdrowie/prawa-pacjenta [online, dostęp dn. 14.11.2025].
- Strona internetowa: ippez.pl/co-robimy/prawa-pacjenta/swiadczenia-zdrowotne-i-prawa-pacjenta-e-learning/ – 13 filmów tematycznie związanych z każdym prawem pacjenta (czas trwania – maksymalnie 6 min) [online, dostęp dn. 14.11.2025].

Naruszenia praw pacjenta

KARTA PRACY

SCENKA NR 1

Ania, lat 17, leczyła się u ortopedy z powodu skoliozy. Teraz, chciałaby skonsultować swój przypadek z innym specjalistą i potrzebuje kopii swojej dokumentacji medycznej oraz zdjęć radiologicznych. Udaje się do poradni ortopedycznej i prosi o wydanie dokumentacji medycznej. Rejestratorka medyczna odpowiada „A po co to Pani? Dokumentacja jest własnością poradni, nie można jej wydawać. A nasz doktor leczy najlepiej, nie musi Pani tego z nikim skonsultować”.

1. Jakie prawo pacjenta zostało naruszone?
2. Co powinna zrobić Ania?

SCENKA NR 2

Bartek, lat 18, trafił na szpitalny oddział ratunkowy (SOR) w powodu zwichnięcia stawu skokowego. Zostaje umieszczony na sali obserwacyjnej wraz z innymi pacjentami. Lekarz poprosił go o rozebrania się do badania, jednak bez możliwości wykorzystania parawanu lub osobnego pokoju do badania. Gdy Bartek zwrócił na to uwagę, lekarz odpowiada „Nikt tutaj na pana nie będzie patrzył. Zresztą niech Pan na siebie spojrzy, taki Pan jest gruby, że nikt nie będzie patrzył”.

1. Jakie prawo pacjenta zostało naruszone?
2. Co powinien zrobić Bartek?

SCENKA NR 3

Janek, lat 16, ma zaplanowany zabieg usunięcia drobnego znamiona skórniego. W dniu zabiegu chirurg pośpiesznie wręcza mu kartę zgody na zabieg i mówi „Proszę to podpisywać, a się nie zastanawiać. Wszyscy czekają. Nic się Panu nie stanie”. Tomek, mimo chęci zadania pytań, nie otrzymuje na nie informacji. Z powodu presji podpisuje zgodę na zabieg.

1. Jakie prawo pacjenta zostało naruszone?
2. Co powinien zrobić Janek?

Naruszenia praw pacjenta – komentarz dla nauczyciela

KARTA PRACY

SCENKA 1

W tej scenie naruszone zostało **prawo pacjenta do dostępu do dokumentacji medycznej**. Pacjent ma prawo do wglądu w swoją dokumentację oraz do otrzymania jej kopii. Odmowa wydania dokumentacji jest naruszeniem prawa pacjenta. Dokumentacja medyczna nie jest własnością poradni – poradnia jest zobowiązana do jej przechowywania, ale pacjent jest „właścicielem” zawartych w niej informacji.

Pytanie pomocnicze:

1. Dlaczego Waszym zdaniem dostęp do własnej dokumentacji medycznej jest tak ważnym prawem pacjenta?

SCENKA 2

W tej scenie naruszone zostało **prawo do intymności oraz godności pacjenta**. Personel szpitala ma obowiązek zapewnić warunki chroniące prywatność pacjenta. Mimo że warunki mogą być trudne, prawo musi być respektowane. Komentarze dotyczące wyglądu pacjenta są niedopuszczalne.

Pytanie pomocnicze:

1. Dlaczego szanowanie prywatności jest takie ważne w procesie leczniczym? Jak może wpływać na samopoczucie pacjenta i stosowanie się do zaleceń?

SCENKA 3

W tej sytuacji naruszone dwa prawa pacjenta – **do informacji** oraz **do świadomej zgody**. Od ukończenia 16 roku życia, ma prawo na wyrażenie zgody na świadczenie medyczne (do ukończenia 18 roku życia zgodę musi także wyrazić przedstawiciel ustawowy, np. rodzic). Dodatkowo, pacjent ma prawo do informacji, która jest dla niego zrozumiała i przystępna. Brak czasu nie zwalnia z szanowania tego prawa.

Pytanie pomocnicze:

- 1.** Co Waszym zdaniem powinien zrobić lekarz podczas uzyskiwania zgody na zabieg?